

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

SYSTEM APPROACH TO CONTROL OF QUALITY OF INDUSTRIAL ENTERPRISE DEVELOPMENT

У статті розроблено системний підхід до контролю якості розвитку промислового підприємства, який ураховує можливі види неузгоджень, що мають системний характер виникнення, адже рішення щодо впровадження необхідних заходів розвитку промислового підприємства приймаються суб'єктами управління планово (згідно з програмами розвитку) або непланово (згідно з ринковими тенденціями).

Ключові слова: контроль, якість розвитку, промислове підприємство, система, системний підхід, неузгодження, управлінські рішення.

В статье разработан системный подход к контролю качества развития промышленного предприятия, который учитывает возможные виды нестыковок, имеющих системный характер возникновения, ведь решения о внедрении необходимых мер раз-

вития промышленного предприятия принимаются субъектами управления планово (по программе развития) или внепланово (с учетом рыночных тенденций).

Ключевые слова: контроль, качество развития, промышленное предприятие, система, системный подход, неувязки, управленческие решения.

The article develops a systematic approach to the quality control of an industrial enterprise that takes into account the possible types of disagreements that have a systemic nature of occurrence, since decisions regarding the implementation of the necessary measures for the development of an industrial enterprise are taken by the plan of management (according to the development plan) or unplanned (according to market trends).

Key words: control, quality of development, industrial enterprise, system, system approach, non-coordination, managerial decisions.

УДК 658.5.012.7:621.311.1

Шостаковська А.В.

к.е.н, доцент кафедри господарсько-правових дисциплін
Донецький юридичний інститут
Міністерства внутрішніх справ України
м. Кривий Ріг

Постановка проблеми. Контроль якості розвитку промислового підприємства складається із багатьох взаємозв'язаних елементів, що перебувають у свого роду єдності, яка виражається досягненням установлених цілей розвитку відповідно до вимог рівня якості досягнення таких цілей та стану результатів розвитку. Процес контролю має базуватися на таких методах та підходах, застосування яких передбачало б ефективне управління системою, до якої входять елементи, за рахунок яких відбуваються необхідні заходи розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні питання контролю розвитку промислових підприємств розглядалися у роботах багатьох дослідників, серед яких можна відокремити таких науковців, як Н.Г. Виговська [1], В.Ф. Максимова, В.П. Пантелеєв, І.А. Горбунов, І.С. Грозний [7], О.Є. Кузьмін [6]. Але слід відзначити, що підходи, а саме системний підхід, до контролю якості розвитку у роботах цих дослідників не розглядалися на достатньому рівні, крім того, поза увагою залишилося питання адаптації системи контролю до реалій промислового підприємства.

В.А. Харченко під системним підходом до управління підприємством передбачає таке управління, у результаті якого взаємозв'язано вирішуються системні завдання, котрі об'єднані в підсистеми, що враховують часовий період управління, ресурсні складники, перспективи розвитку, ризики [2]. На думку автора, застосування даного підходу дасть змогу не допустити розвиток кризових явищ у процесі функціонування підприємства, оскільки система управління спрямована на передбачення,

своєчасне реагування та запобігання таким явищам. Основними перевагами в даному представленні системного підходу є виокремлення можливості розвитку кризових явищ усередині системи та своєчасне запобігання перетіканню негативних процесів у системі.

І.В. Левицька та В.В. Постова виділяють контроль розвитку промислового підприємства як окремий вид фінансово-господарського контролю, що здійснюється певними суб'єктами – власниками, керівництвом підприємства – для вирішення завдань оперативного і стратегічного управління впровадженням необхідних заходів розвитку та підприємством у цілому [3].

Постановка завдання. Метою дослідження є розроблення системного підходу до контролю якості розвитку промислового підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Завдання в рамках системи управління промисловим підприємством:

- оцінка стану і результатів розроблення та впровадження стратегічних заходів розвитку промислового підприємства;
- виявлення причин невідповідності фактичних результатів плановим, установленим параметрам якості розвитку;
- оцінка ресурсних можливостей для отримання конкурентних переваг за рахунок використання інноваційних технологій із виготовлення нових видів продукції промислового підприємства в рамках реалізації програми його розвитку;
- аналіз результатів реалізації обраної стратегії розвитку за стадіями життєвого циклу, функцій

і рівнями системи управління відповідно до встановлених вимог щодо рівня якості розвитку [3].

Види контролю в рамках системного підходу можна класифікувати за такими ознаками:

- щодо відповідності результатів діяльності поставленим цілям (стратегічний та оперативний контроль);
- за функціями управління (фінансовий, адміністративний контроль);
- за ступенем охоплення (повний, вибіркового контролю);
- за стадіями процесу (початковий, проміжний, кінцевий контроль);
- за формою контролю (зовнішній, внутрішній) [3].

Системний підхід до управління якістю розвитку промислового підприємства розглядає взаємодію підприємства із зовнішнім середовищем, передбачає проведення зовнішнього (вибіркового або повного) контролю з боку керуючої компанії власників підприємства, акціонерів), споживачів, замовників, державних контролюючих організацій. При цьому повний контроль розглядається як постійно функціонуюча підсистема в системі управління підприємством. Вибірковий контроль спрямований на перевірку окремих стадій впровадження стратегічних заходів розвитку промислового підприємства [3].

Як зазначає О.Б. Мних, застосування у теорії та практиці управління підприємствами системного підходу здійснюється для забезпечення більш ефективної діяльності підприємства [4]. Системний підхід до управління розвитком промислового підприємства передбачає розгляд об'єкта управління як цілісної моделі та необхідність забезпечення взаємозв'язку всіх її елементів. Характерною рисою системного підходу є те, що зміна одного з елементів системи призводить до зміни інших елементів.

Р.І. Жовновач доводить значимість системного підходу до управління розвитком промислового підприємства, яка полягає у тому, що він дає змогу всебічно оцінити діяльність підприємства, його систему управління як у цілому, так і на рівні конкретних конкурентних переваг, проаналізувати будь-яку ситуацію у межах окремо взятої системи, виявити характер проблем [5]:

- виходу (забезпечення матеріальними, фінансовими, трудовими, інформаційними та іншими видами ресурсів);
- процесу (перетворення ресурсів у результат);
- входу (продукція, послуги, інформація).

Основними властивостями системи є:

- навчання системи;
- втручання системи;
- поведінка системи;
- розвиток системи;
- функціонування системи;

- відношення у системі;
- організація управління системою;
- ціль системи;
- внутрішні та зовнішні зв'язки системи;
- структура системи;
- протиріччя системи.

Однією із властивостей системи є наявність протиріч у ній. Дана властивість є однією з основних, адже уникнення таких важливих компонентів, як протиріччя, призводить до появи проблем в системі. Під протиріччями в системі слід уважати дії компонентів системи з протилежними цілями або функціями; зниження протиріч сприяє нормальному функціонуванню системи та її розвитку [8].

Такими компонентами, на нашу думку, слід уважати суб'єкти та об'єкти управління якістю розвитку промислового підприємства з протилежними цілями. Перебування системи в нормальному стані можливо лише за наявності деякого контрольованого рівня протиріч, що дає змогу підтримувати баланс. Як систему розглянемо типове промислове підприємство з горизонтально-вертикальною організаційною структурою, елементи якої ієрархічно підпорядковані організаційні одиниці – посадові позиції, що виступають суб'єктами управління. До таких можна віднести (топ-менеджмент):

- акціонерів (керуючу компанію);
- генерального директора підприємства;
- фінансового директора підприємства;
- директора з виробництва;
- комерційного директора.

Об'єктами управління (метою діяльності) перелічених суб'єктів є:

- акціонери (керуюча компанія) – прибуток (отримання максимального прибутку);
- генеральний директор підприємства – організація та координація взаємодії всіх складників підприємства (служб, підрозділів, відділів) як єдиного механізму для виробництва товарів, надання послуг, отримання прибутку, згідно з установленими стратегічними цілями розвитку підприємства; підпорядковується акціонерам (власникам) компанії;

- фінансовий директор підприємства – контроль витратної та дохідної частин бюджету підприємства, організація управлінського обліку результатів виробничо-господарської діяльності та економічне використання фінансових, трудових, матеріальних ресурсів підприємства; підпорядковується генеральному директору підприємства;

- директор із виробництва – організація та координація виробничих процесів на підприємстві з виготовлення продукту, надання послуг відповідно до встановлених стандартів якості; пошук нових методів та засобів виробництва, контроль їх впровадження для розширення асортименту продукції, що виробляється, переліку послуг, що нада-

ються; підпорядковується генеральному директору підприємства;

- комерційний директор – відповідає за дохідну частину бюджету підприємства, здійснює пошук нових клієнтів, підтримує взаємодію з наявними клієнтами; підпорядковується генеральному директору підприємства.

В умовах розроблення, підготовки та впровадження необхідних заходів розвитку промислового підприємства можуть виникати такі види протиріч, якщо розглядати організацію як систему:

1. Фінансові протиріччя. Між фінансовим директором та директором із виробництва з приводу виділення коштів на проекти розвитку (придбання нових видів техніки, обладнання під виробництво нових видів продукції та послуг) без гарантії їх компенсації під майбутніх клієнтів.

2. Виробничі протиріччя. Між директором із виробництва та керівниками відповідних виробничих служб та підрозділів. Можуть мати місце за умови низького рівня техніко-технологічної підготовки виробництва під час упровадження проектів розвитку (відсутність компетентних спеціалістів, відповідних державних дозволів та сертифікатів, недоопрацювання деяких або всіх виробничих складників у рамках упровадження нової технології виробництва та ін.).

3. Ринкові протиріччя. Між комерційним директором та генеральним директором. Можуть виражатися у стратегічному баченні виходу підприємства на нові ринки збуту та роботи в конкурентному полі.

4. Внутрішні протиріччя. Активні чи пасивні конфлікти між топ-менеджерами, невирішення яких спричиняє гальмування в обговоренні проектів розвитку, підготовки та ухвалення рішень щодо їх упровадження, що може мати наслідки в несвоєчасному виходу на ринок із новим продуктом чи надання послуг, отримання збитків у вигляді курсової різниці на момент підписання відповідних договорів на поставку нових видів техніки та обладнання. Також збитки можуть бути пов'язані з погіршенням кредитних умов на залучення коштів під проекти розвитку промислового підприємства у вигляді тривалого часу обговорення та прийняття рішень топ-менеджерами.

Формально дані протиріччя можуть набувати таких форм:

1. Модель однорідних протиріч у системі.

В даному разі протиріччя між суб'єктами управління та мають однаковий предмет, проте виражаються по-різному. Тобто дані протиріччя можна назвати сумісними, що носять однакову мету розвитку промислового підприємства в рамках системи.

2. Модель частково сумісних протиріч у системі.

Формально модель, що має місце за умови наявності частково сумісних протиріч між

суб'єктами управління та , де ознаки одного з яких частково мають ознаки іншого. Мета розвитку промислового підприємства в рамках системи між суб'єктами управління в даному разі співпадає лише частково.

3. Модель підпорядкування протиріч в системі (варіант 1).

За умови, якщо протиріччя суб'єкта управління є вагомішими за протиріччя суб'єкта управління .

4. Модель підпорядкування протиріч в системі (варіант 2).

Коли протиріччя між суб'єктами управління та є несумісними, за своїм змістом повністю не співпадають, дані протиріччя в системі можуть бути вирішені шляхом підпорядкування суб'єкту управління (наприклад, акціонеру підприємства).

5. Модель несумісних протиріч у системі з можливістю їх об'єднання.

За умови відсутності втручання третьої сторони у вирішення протиріч між суб'єктами управління, які за своїм змістом є протилежними, тобто ознаки одних виключають ознаки інших, але є можливість їх об'єднання в рамках однієї системи.

6. Модель несумісних протиріч у системі з неможливістю їх об'єднання.

За відсутності можливості об'єднання протиріч між суб'єктами управління та , які продовжують перебувати в рамках однієї системи та є протилежними за своїми ознаками та змістом, утручання третьої сторони (акціонерів) є неможливим.

Таким чином, розглянуто можливі варіанти функціонування сумісних, несумісних або частково сумісних протиріч у системі між суб'єктами управління, що можуть виникати під час розроблення, підготовки або впровадження проектів розвитку промислового підприємства, якщо розглядати організацію системно. Активна чи пасивна фаза протиріч, їх невирішення можуть мати негативний вплив на якість розвитку. Так, наприклад, протиріччя між фінансовим директором та директором із виробництва щодо придбання нових видів техніки або обладнання для розширення виробництва може проявлятися у виділенні коштів на поставку. Одна сторона (фінансовий директор) вимагатиме для економії коштів придбання б/у обладнання, інша сторона (директор із виробництва) – придбання нового обладнання. Результат вирішення даного протиріччя матиме пряий вплив на рівень якості розвитку промислового підприємства. Для вирішення подібних протиріч розроблено підхід, що дає змогу контролювати вирішення неузгоджень у системі промислового підприємства під час прийняття управлінських рішень щодо розроблення та впровадження необхідних заходів розвитку (рис. 1).

У представленому системному підході до контролю якості розвитку промислового підпри-

емства вирішено завдання з регулювання протиріч, що виникають на підприємстві в процесі його розвитку, а саме на стадії прийняття рішень щодо впровадження необхідних заходів розвитку (придбання техніки та обладнання, розширення виробництва, вихід на нові ринки збуту тощо).

У представленій моделі зображено три види протиріч, що є сумісними за своїм змістом (ліва сторона) та можуть виступати формами врегулювання протиріч між суб'єктами управління: співпраця (лівий верхній), компроміс (середній лівий) та поступка (лівий нижній).

Несумісними є протиріччя, що представлені у формі (права сторона) суперництва (правий середній) та конфлікту (правий нижній). Такі протиріччя мають перетикати у форму сумісних протиріч, що представлено відповідними лініями:

1. Конфлікт у співпрацю (ідеальний варіант).
2. Конфлікт у поступку однієї сторони (можливий варіант).
3. Конфлікт у компроміс обох сторін (можливий варіант).
4. Суперництво в компроміс (ідеальний варіант).
5. Суперництво в поступку однієї сторони (можливий варіант).

Лініями 8 та 9 зображено модель, коли суб'єкти управління можуть дійти до форм компромісу та співпраці шляхом примусу третьої впливової сторони (наприклад, акціонерів компанії).

Висновки з проведеного дослідження. Розроблено системний підхід до контролю якості розвитку промислового підприємства, який урахує можливі види узгоджень, що мають системний характер виникнення, адже рішення щодо впровадження необхідних заходів розвитку промислового підприємства приймаються суб'єктами управління планово (згідно з програмами розвитку) або непланово (згідно з ринковими тенденціями). Ризик тривалості узгодження таких управлінських рішень у силу виникнення можливих протиріч між суб'єктами управління може проявитися у вигляді фінансових утрат або ринкових позицій підприємства в галузі, що матиме вплив на організацію у цілому. Для мінімізації рівня таких протиріч запропоновано підхід, який включає визначений алгоритм дії для узгодження можливих протиріч. Контрольна функція трансформації несумісних за своїм змістом протиріч у сумісні лягає, за необхідності, на власників промислового підприємства. Практична реалізація розробленого підходу сприятиме підвищенню рівня якості розвитку промислового підприємства з урахуванням вихідних умов прийняття управлінських рішень щодо впровадження проектів розвитку з наявними обмеженнями (що приймають форму розглянутих протиріч між суб'єктами управління). Несвоєчасне вирішення таких протиріч може призвести до проблем, які матимуть руйнівний вплив на систему підприємства та призведуть до її роздроблення.

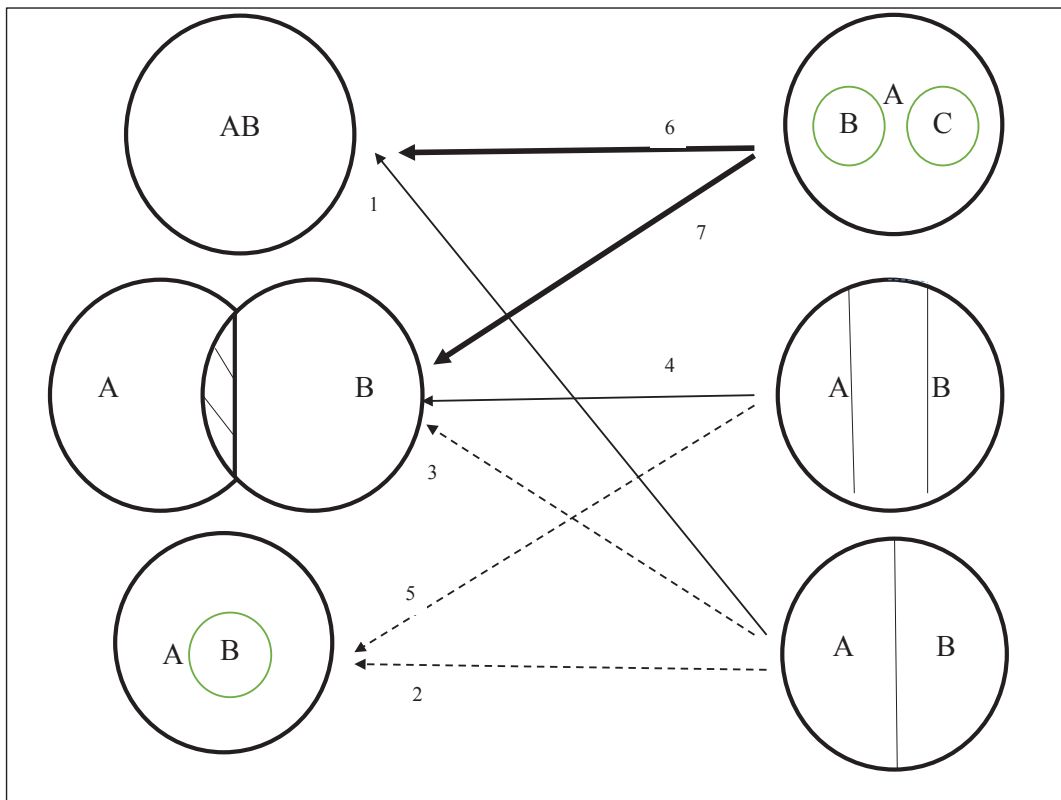

Рис. 1. Системний підхід до контролю якості розвитку промислового підприємства

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Виговська Н.Г. Господарський контроль в Україні: теорія, методологія, організація: монографія. Житомир: ЖДТУ, 2008. 532 с.
2. Харченко В.А. Системний підхід в управлінні підприємством. URL: <http://ea.donntu.edu.ua/bitstream/123456789/26081/1/>.
3. Левицька В.І., Постова В.В. Системний підхід до управління інноваційною діяльністю підприємств машинобудування. Вісник ЖДТУ. 2016. № 4(78). С. 158–169.
4. Мних О.Б. Актуальні проблеми формування інтегрованої системи стратегічного управління розвитком підприємства. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Логістика». 2004. № 499. С. 196–203.
5. Жовновач Р.І. Системний підхід до управління конкурентоспроможністю підприємства. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. 2010. Вип. 18. Ч. I. С. 344–351.
6. Кузьмін О.Є., Кізло М.В. Система контролю діяльності промислового підприємства: формування та формалізація. Актуальні проблеми економіки. 2012. № 4. С. 184–194.
7. Грозний І.С. Теорія та практика управління якістю розвитку промислових підприємств на основі когерентного підходу: монографія. Запоріжжя: КПУ, 2014. 300 с.
8. Системний підхід. URL: <http://www.industrialnet.com.ua/sistemniy-p-dkh-d/>.